

Als uitzendkracht begonnen, is half gewonnen

Loopbaanverloop van schoolverlaters tijdens het eerste werkjaar

In dit artikel belichten we de karakteristieken van de eerste job van schoolverlaters en gaan we na wat de impact is van de in-tredejob op het vervolg van het arbeidsmarkttraject. Voor verschillende soorten van in-tredejobs bekijken we tijdens het eerste loopbaanjaar de kans om ononderbroken aan het werk te zijn of terug te stromen naar een niet-werkende situatie. Voor laagbetaalde in-tredejobs kijken we vervolgens naar de kans om op te klimmen naar een hogere loonklasse. Een opvallende vaststelling in dit kader is dat schoolverlaters die ingetreden zijn in een laagbetaalde uitzendjob een grotere kans hebben op een opwaartse loonmobiliteit dan andere in-tredestatuten.

Inleiding

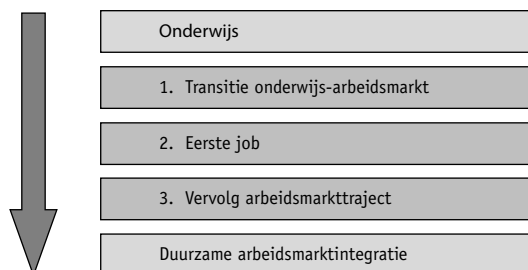
Dat het diploma een grote impact heeft op de kansen bij de arbeidsmarktintrede en voor het vervolg van de loopbaan staat buiten kijf. Toch is niet enkel scholing of onderwijsniveau bepalend voor de loopbaan. Ook de karakteristieken van de arbeidsmarktintrede zelf kunnen een impact hebben op het verdere carrièreverloop. De meeste studies lijken elkaar te vinden in de conclusie dat het aanvaarden van een tijdelijke job de kans op doorstroom naar een duurzame betrekking verhoogt in vergelijking met een situatie van blijvende werkloosheid (Cockx, 2008; Göbel & Verhofstadt, 2008). Ook heel wat jongeren die een uitzendjob aanvaarden, kunnen zich verwachten aan een opwaartse carrièresprong, het zogenaamde springplankeffect (Booghmans e.a., 2008). Over het te verwachten arbeidsmarkttraject bij verschillende soorten van in-tredejobs (voltijds versus deeltijds, uitzend versus regulier, laagbetaald versus hoogbetaald) bestaat

echter bijzonder weinig goed gedocumenteerd wetenschappelijk onderzoek.

In het WSE rapport van Tielens & Herremans (2009) bieden we aan de hand van descriptieve analyses nieuwe inzichten over de karakteristieken van de eerste job en het vervolg van het arbeidsmarkttraject. De analyses kaderen binnen de thematische boordtabel over jongeren op de arbeidsmarkt (zie schema) die ontwikkeld werd door het Steunpunt WSE. De boordtabel 'jongeren op de arbeidsmarkt' kan

gehanteerd worden als instrument voor de monitoring van de arbeidsmarktintrede van jongeren en het vervolg van de loopbaan. Een eerste rapport in dit kader (Stevens, 2009) stelde vooral de transitie onderwijs – arbeidsmarkt centraal, naast analyses over de eerste job in een Europees vergelijkend perspectief.

Schematisch overzicht Boordtabel Jongeren (Bron: Steunpunt WSE)

In dit artikel geven we een overzicht van de voornaamste gegevens inzake de socio-economische mobiliteit en de loonmobiliteit tijdens het eerste werkjaar na intrede.

De eerste job: definities en onderzoekspopulatie

Om *de eerste job van schoolverlaters* in kaart te brengen, maken we gebruik van panelgegevens uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming (AM&SB). Omdat het op basis van het Datawarehouse AM&SB niet mogelijk is om de status van studenten, schoolverlaters of arbeidsmarktintreders zuiver af te bakenen, definiëren we schoolverlaters in de eerste job als jongeren tussen 15 en 24 jaar die (minstens) zes kwartalen na mekaar niet-werkend waren en vervolgens ingetreden zijn in een job. Als referentiekwartaal voor onze analyses nemen we het vierde kwartaal van 2005. Dit is het meest recente analysejaar dat eveneens toelaat om de jongeren een jaar lang op te volgen en aldus het eerste loopbaanjaar in kaart te brengen. Concreet bekijken we de groep jongeren van 15 tot 24 jaar die werkend waren in het vierde kwartaal van 2005 en die vanaf het tweede kwartaal 2004 tot en met het derde kwartaal van 2005 (zes vorige kwartalen) niet-werkend waren. Op die manier benaderen we de groep schoolverlaters die in het vierde kwartaal van 2005 in hun eerste job werkzaam waren.¹

Cruciaal in deze definitie is het onderscheid tussen werkenden en niet-werkenden. De jongeren die werken in een Individuele Beroepsopleiding (IBO) of in een Leerlingenstatuut (industriële leerlingenwezen) beschouwen we ook als werkenden, aangezien het hier om opleidingen 'on the job' gaat die doorgaans overgaan in een reguliere job. De jongeren die met een studentencontract werken en de jongeren die een betaalde job hebben én tegelijkertijd nog recht openen op kinderbijslag, beschouwen we niet als werkenden omdat ze kleine jobs met een beperkt inkomen innemen.

Hanteren we deze definitie dan krijgen we een populatie van 24 198 schoolverlaters werkend in hun eerste job. In totaal waren er in het vierde kwartaal van 2005 205 933 jongeren tussen 15 en 24 jaar aan het werk, inclusief de 24 198 werkende

schoolverlaters. De werkende schoolverlaters vertegenwoordigden volgens deze definitie 11,8% van alle werkende jongeren. Gemiddeld was de mannelijke schoolverlater 20,9 jaar in zijn eerste job, terwijl dat bij de vrouwen 21,4 jaar was.

Van de 24 198 schoolverlaters die intraden in hun eerste job kwam bijna de helft (45,5%) terecht in een reguliere voltijdse job en iets meer dan een vijfde (22,5%) in een regulier deeltijdse job. Met deze twee categorieën omvatten we de arbeidsovereenkomsten voor onbepaalde tijd, voor bepaalde tijd, voor een duidelijk omschreven werk en de vervangingsovereenkomsten.² De arbeidsovereenkomsten voor uitzendarbeid worden in een afzonderlijke categorie behandeld. Bijna een kwart (24%) betrok een eerste job in een uitzendstatuut. Slechts 5% van de schoolverlaters begon als zelfstandige en een kleine minderheid stroomde in via een IBO, een Leerlingenstatuut of een activeringsmaatregel.

Tabel 1.

Schoolverlaters in de eerste job, naar statuut (Vlaams Gewest, 31 december 2005)

	(n)	(%)
Regulier voltijds	11 000	45,5
Regulier deeltijds	5 434	22,5
Uitzendjob	5 803	24,0
IBO/Leerlingstatuut	546	2,3
Activering	253	1,0
Zelfstandig	1 162	4,8
Totaal	24 198	100

Bron: Datawarehouse AM&SB bij de KSZ (Bewerking Steunpunt WSE)

Vervolg van het arbeidsmarkttraject

In wat volgt gaan we na in welk arbeidsmarktstatuut schoolverlaters zich bevonden een jaar na intrede in hun eerste job.

De vetgedrukte cijfers geven per statuut aan welk aandeel van de jongeren zich een jaar later in hetzelfde arbeidsmarktstatuut bevond. Gemiddeld zat 56,2% van de ingetreden schoolverlaters een jaar na intrede in hetzelfde statuut als bij intrede (cijfer niet in tabel).

Van de 11 000 schoolverlaters die ingetreden zijn in een regulier voltijds contract was 80,5% een jaar later nog steeds voltijds werkend met een regulier contract. Een heel klein deel van hen werkte een jaar later in een reguliere deeltijdse job (5,6%). Zowat een op de tien van hen was een jaar later niet meer aan het werk en was ofwel werkloos (3,7%) ofwel niet-beroepsactief (6,2%).

Van de schoolverlaters die in een reguliere deeltijdse baan startten, was een jaar later 48,9% nog in hetzelfde statuut werkzaam. Een vierde (23,9%) was een jaar later regulier voltijds werkend en een vijfde was niet meer werkend (5,9% is werkloos en 14,6% is niet-beroepsactief).

Van de schoolverlatende uitzendkrachten werkte een jaar later nog 17,1% in een uitzendstatuut, maar zowat de helft (52,4%) was aan de slag in een reguliere voltijdse baan. Voor zowat de helft van de schoolverlaters in een uitzendstatuut was deze uitzendjob dus een opstap naar een voltijds reguliere baan. Daarnaast was 6,4% doorgestroomd naar een reguliere deeltijdse job, en 0,7% naar een zelfstandigenstatuut. Meer dan een vijfde was niet meer aan het werk (6,9% werkloos en 15,1% niet-beroepsactief).

De schoolverlaters die startten in een IBO, Leerlingenstatuut of activeringsmaatregel vertoonden naar verwachting een hoge mate van mobiliteit. Slechts

Tabel 2.

Arbeidsmarktstatuut van schoolverlaters één jaar na intrede in de eerste job (Vlaams Gewest; 31 december 2005-2006)

31/12/2005 (%)	31/12/2006									Totaal (n)
	Regulier voltijds	Regulier deeltijds	Uitzendstatuut	IBO/Leerling	Activering	Zelfstandig	Werkloos	Niet-actief	Totaal	
Regulier voltijds	80,5	5,6	2,8	0,4	0,1	0,8	3,7	6,2	100	11 000
Regulier deeltijds	23,9	48,9	4,2	0,8	0,2	1,4	5,9	14,6	100	5 434
Uitzendstatuut	52,4	6,4	17,1	1,2	0,2	0,7	6,9	15,1	100	5 803
IBO/Leerling	24,4	7,5	6,8	20,0	3,8	0,9	14,5	22,2	100	546
Activering	33,2	12,6	4,0	2,0	18,6	1,2	19,8	8,7	100	253
Zelfstandig	8,7	3,6	1,3	0,2	0,0	81,3	0,8	4,1	100	1 162

Bron: Datawarehouse AM&SB bij de KSZ (Bewerking Steunpunt WSE)

Tabel 3.

Socio-economische mobiliteit van de schoolverlaters tijdens het eerste werkjaar (Vlaams Gewest; 31 december 2005-2006)

31/12/2005 (%)	31/12/2006			Totaal
	Niet werkend	Werkend en tussentijds niet-werkend	Altijd werkend	
Totaal	15,7	11,6	72,7	100
Regulier voltijds	9,9	6,6	83,6	100
Regulier deeltijds	20,6	14,4	65,1	100
Uitzendjob	22,0	19,2	58,8	100
IBO/Leerlingenstatuut	36,6	17,0	46,3	100
Activering	28,5	8,7	62,8	100
Zelfstandig	4,9	5,7	89,4	100

Bron: Datawarehouse AM&SB bij de KSZ (Bewerking Steunpunt WSE)

ongeveer een vijfde van hen was een jaar later nog in hetzelfde statuut werkzaam. Ongeveer vier op de tien intreders in IBO/leerlingenstatuut stroomden door naar een ander werkend statuut (reguliere job, zelfstandige activiteit of uitzendjob), bij de intreders via een activeringsmaatregel waren er dat vijf op de tien. De rest was na een jaar werkloos of niet-beroepsactief.

Schoolverlaters die hun loopbaan zijn gestart als zelfstandige waren zeer stabiel: 81,3% van hen was een jaar later nog steeds zelfstandig.

In tabel 3 kijken we naar de arbeidsmarktpositie op elke laatste kwartaaldag van het eerste werkjaar. Hierbij onderscheiden we drie posities: 1) de eerste groep zijn de jongeren die een jaar na de intrede in de eerste job (op 31 december 2006) niet meer werkten, 2) de tweede groep zijn de jongeren die op 31 december 2006 wel nog werkten, maar die in minstens één van de tussenliggende kwartalen niet-werkend zijn geweest, 3) de derde groep zijn de jongeren die op 31 december 2006 nog steeds werkten en die in alle tussenliggende kwartalen ook werkend waren.

In totaal was 15,7% van de ingetreden schoolverlaters een jaar na intrede niet meer werkend. Er zijn echter aanzienlijke verschillen naar gelang het statuut van intrede. De *laagste kans* om na een jaar niet-werkend te zijn, hadden de schoolverlaters die zijn ingetreden in een zelfstandigenstatuut (4,9%) of een reguliere voltijdse job (9,9%). Bij de jongeren die ingetreden zijn in een reguliere deeltijdse job (20,6%) of een uitzendstatuut (22%) liep dat reeds op tot ongeveer een vijfde. Schoolverlaters die hun loopbaan begonnen in een IBO, Leerlingenstatuut (36,6%) of via een activeringsmaatregel (28,5%) liepen echter het grootste risico om na een jaar in een niet-werkend statuut terecht te komen. Ongeveer drie op de tien van hen was niet meer aan het werk na een jaar. Op basis van deze cijfers kunnen we stellen dat de schoolverlaters in een IBO/Leerlingenstatuut relatief het zwakst stonden in vergelijking met de andere intredestatuten. Een recente studie van Bollens & Heylen (2009) toonde echter aan dat de deelnemers aan een Individuele Beroepsopleiding gemiddeld gezien wel beter scoren dan een vergelijkingsgroep van *werkzoekenden* die geen IBO volgden.

Iets meer dan één op de tien (11,6%) van de schoolverlaters had een jaar later weliswaar opnieuw een job, maar was tussentijds niet-werkend geweest. We zien opnieuw dat schoolverlaters in een IBO/leerlingenstatuut (17%), in een uitzendjob (19,2%) of in een reguliere deeltijdse job (14,4%) een grotere kans hadden om tussentijds in een niet-werkend statuut terecht te komen.

Het grootste deel van de ingetreden schoolverlaters was een jaar later dus ook aan het werk. 72,7% was zelfs ononderbroken aan het werk tijdens het eerste werkjaar, al betekende dat niet steeds bij dezelfde werkgever. De schoolverlaters die intraden in een reguliere voltijdse baan of in een zelfstandigenstatuut hadden de grootste kans om ononderbroken aan het werk te zijn (respectievelijk 83,6% en 89,4%), terwijl jongeren in een IBO of leerlingenstatuut hier het slechtst scoorden (46,3%). Ook bij schoolverlaters die intraden in een deeltijdse job was slechts 65,1% een jaar lang ononderbroken aan het werk.

Opwaartse loonmobiliteit

In deze paragraaf bundelen we de belangrijkste vaststellingen inzake laagbetaalde intredejobs en opwaartse loonmobiliteit en vergelijken we de Vlaamse prestaties met de andere gewesten. De analyses hebben betrekking op de schoolverlaters die ingetreden zijn in een laagbetaalde loontrekkende job³ (< 80 € bruto per dag) én die één jaar later ook als loontrekkende aan de slag waren. We gaan na of deze jongeren er in geslaagd zijn om tijdens het eerste werkjaar door te stromen naar een hogere dagloonklasse. In dat geval spreken we van opwaartse loonmobiliteit.⁴ Het loon dat we hanteren, is het brutoloon per dag exclusief premies, vakantiegeld, eindejaarspremie en dergelijke. Alle lonen worden omgerekend naar een voltijds dagloon zodat het arbeidsvolume (deeltijdarbeid) geen invloed heeft op de loonklassen.

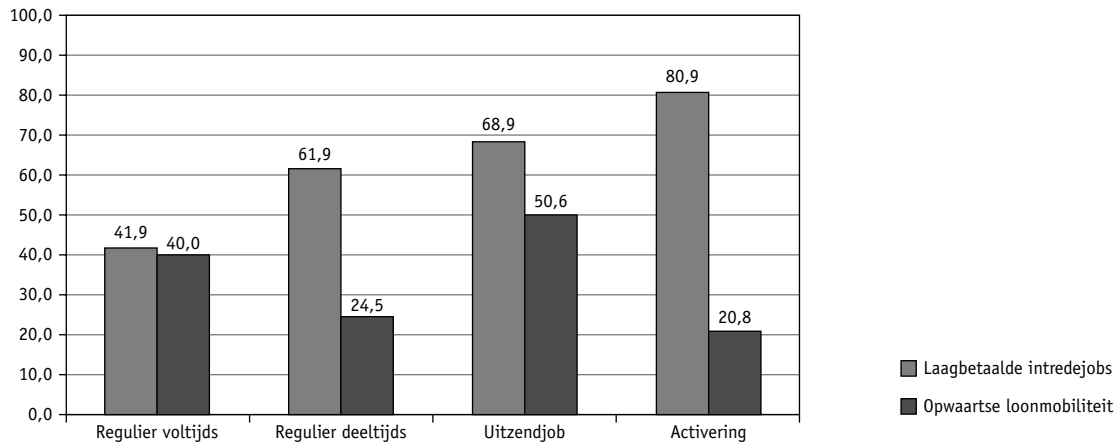
Figuur 1 toont dat er een aanzienlijke loonkloof bestaat tussen de intredestatuten onderling. Hiervoor bekijken we het aandeel schoolverlaters dat ingetreden is in de eerste job met een brutoloonklasse *kleiner dan 80 € per dag*. De kans – of het risico – om de arbeidsmarkt te betreden in deze laagste dagloonklasse was veruit het kleinst bij regulier

voltijdse intredejobs. Per honderd Vlaamse schoolverlaters die ingetreden zijn in een regulier voltijdse job kwamen er iets meer dan veertig in de laagste dagloonklasse terecht (41,9%). Het relatieve belang

van de laagste dagloonklasse bij intrede gaat vervolgens in stijgende lijn, van regulier deeltijdse jobs, over uitzendjobs, naar activeringsmaatregelen. Liefst vier vijfde van alle Vlaamse schoolverlaters

Figuur 1.

Aandeel schoolverlaters met een laagbetaalde intredejob (< 80 € bruto per dag) en opwaartse loonmobiliteit (Vlaams Gewest; 31 december 2005-2006)

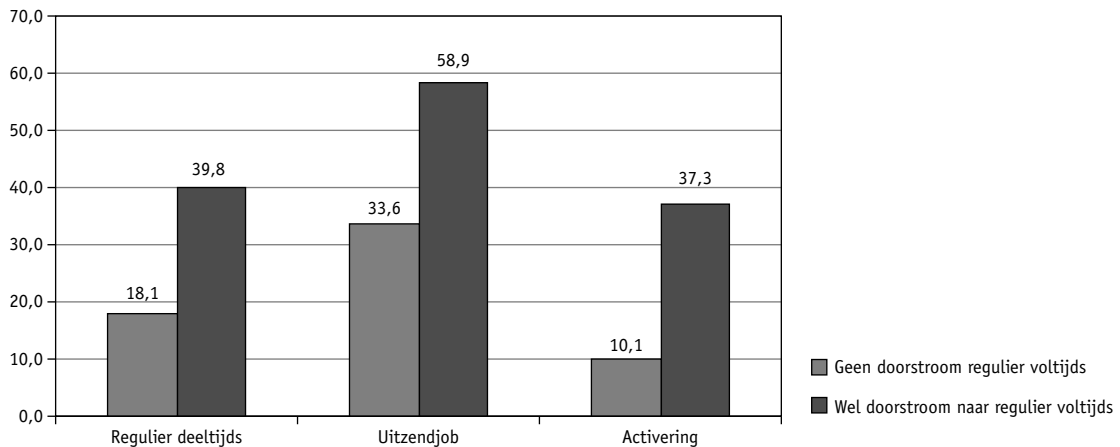

Opwaartse loonmobiliteit: schoolverlaters die ingetreden zijn in een laagbetaalde loontrekkende job (< 80 € bruto per dag) en die één jaar later werkzaam zijn in een hogere loonklasse.

Bron: Datawarehouse AM&SB bij de KSZ (Bewerking Steunpunt WSE)

Figuur 2.

Opwaartse loonmobiliteit voor schoolverlaters in een laagbetaalde intredejob die wel of geen doorstrom kenden naar een regulier voltijdse job (Vlaams Gewest; 31 december 2005-2006)

Opwaartse loonmobiliteit: schoolverlaters die ingetreden zijn in een laagbetaalde loontrekkende job (< 80 € bruto per dag) en die één jaar later werkzaam zijn in een hogere loonklasse.

Bron: Datawarehouse AM&SB bij de KSZ (Bewerking Steunpunt WSE)

die startten in een activeringsmaatregel, begon de carrière met minder dan 80 € bruto per dag (80,9%). De cijfers tonen dat het risico op een laagbetaalde job bijna twee keer zo hoog was voor intreders in een activeringsmaatregel dan voor intreders in een regulier voltijdse job.

Kijken we in figuur 1 een jaar verder, dan blijkt dat de loonkloof tussen de statuten groter geworden is. Zo blijkt de kans om door te stromen naar een hogere loonklasse twee keer groter voor Vlaamse schoolverlaters met een regulier voltijdse intredejob (40%) dan voor schoolverlaters in een activeringsmaatregel (20,8%). Ook bij de laagbetaalde deeltijdse jobs was het perspectief op doorstroom naar een hogere loonklasse tijdens het eerste werkjaar relatief beperkt (24,5%).

Opvallend is wel dat de intreders via laagbetaalde uitzendjobs de grootste kans hadden op een opwaartse loonmobiliteit. De helft van deze schoolverlaters (50,6%) slaagde er in om binnen het jaar door te stromen naar een hogere loonklasse. Deze vaststelling is in grote mate te verklaren doordat heel wat intreders in een uitzendjob binnen het jaar doorstroomden naar een regulier voltijdse baan (zie hoger), een transitie die vaak gepaard gaat met

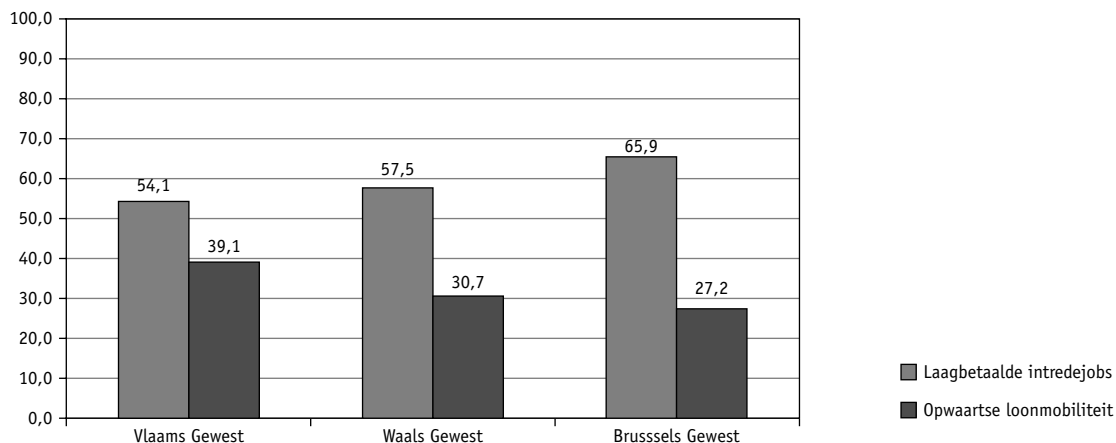
doorstroom naar een hogere loonklasse (figuur 2). Jonge uitzendkrachten die doorstroomden naar een regulier voltijdse job hadden veel meer kans op een loonstijging (58,9%) dan diegenen die niet transferden naar regulier voltijds werk (33,6%).

Figuur 2 toont dat dit eveneens van toepassing was voor de schoolverlaters die ingetreden zijn in een laagbetaalde reguliere deeltijdse job of activeringsjob. In het geval dat deze schoolverlaters *niet* doorstroomden naar een regulier voltijdse job, was de kans op een opwaartse loonmobiliteit minimaal (18,1% bij regulier deeltijds en 10,1% bij activering).

Voor een intergewestelijke vergelijking tellen we alle statuten samen en bekijken we het globale belang van laagbetaalde intredejobs en de kans op opwaartse loonmobiliteit. Het aandeel schoolverlaters dat startte in de laagste dagloonklasse was met 54,1% beduidend lager in Vlaanderen dan in de andere gewesten. Dit geldt eveneens voor de verschillende statuten afzonderlijk, al blijft het verschil voor uitzendjobs redelijk beperkt. Vervolgens zien we ook dat de opwaartse loonmobiliteit het hoogst was in het Vlaams Gewest. 39,1% van de Vlaamse schoolverlaters die startten in een laagbetaalde job, realiseerde binnen het eerste werkjaar

Figuur 3.

Aandeel schoolverlaters met een laagbetaalde intredejob (< 80 € bruto per dag) en opwaartse loonmobiliteit (gewesten; 31 december 2005-2006)

Opwaartse loonmobiliteit: schoolverlaters die ingetreden zijn in een laagbetaalde loontrekkende job (< 80 € bruto per dag) en die één jaar later werkzaam zijn in een hogere loonklasse.

Bron: Datawarehouse AM&SB bij de KSZ (Bewerking Steunpunt WSE)

een loonstijging, tegenover 30,7% in Wallonië en 27,2% in Brussel. De intergewestelijke loonkloof in de eerste job werd met andere woorden uitvergroet tijdens het eerste werkjaar. Dit kan deels verklaard worden vanuit de vaststelling dat schoolverlaters die in het Waals en Brussels Gewest in een uitzendjob ingetreden zijn een beduidend lagere kans hebben om tijdens het eerste werkjaar door te stromen naar een regulier voltijdse job. Deze doorstroom versterkt immers de kans op een loonstijging, aangezien het reguliere segment een gemiddeld hogere verloning kent.

Conclusie

Dat heel wat jongeren die een uitzendjob aanvaarden zich kunnen verwachten aan een opwaartse carrièresprong, werd eerder al beschreven. Deze vaststelling werd ook bevestigd in onze analyses aangaande de eerste job van schoolverlaters. Voor zowat de helft van de schoolverlaters in een uitzendstatuut (52,4%) was deze uitzendjob een opstap naar een voltijds reguliere baan. Een bijkomende vaststelling is dat schoolverlaters die ingetreden zijn in laagbetaalde uitzendjobs een grotere kans hadden op een opwaartse loonmobiliteit in vergelijking met de andere statuten (regulier voltijds, regulier deeltijds, activering). De helft van deze schoolverlaters (50,6%) slaagde er in om binnen het jaar door te stromen naar een hogere loonklasse. Deze resultaten lijken te bevestigen dat ook intrede in laagbetaalde uitzendjobs mogelijkheden biedt voor een kansrijk carrièreverloop met opwaartse loonmobiliteit. Deze vaststelling is in grote mate te verklaren doordat heel wat intreders in een uitzendjob binnen het jaar doorstroomden naar een regulier voltijdse baan, een transitie die vaak gepaard ging met doorstroom naar een hogere loonklasse.

Wim Herremans
Maarten Tielens
Steunpunt WSE

Noten

1. De idee is om op basis van de beschikbare gegevens een populatie af te bakenen die zo dicht mogelijk de groep 'schoolverlaters in de eerste job' benadert. Strikt genomen

is het immers niet mogelijk om de schoolverlaters zuiver af te bakenen omdat we geen gegevens hebben over het al dan niet volgen van onderwijs, noch over de inschrijving als werkzoekende in wachtlijd.

2. De databank laat niet toe om een onderscheid te maken tussen deze types van arbeidsovereenkomsten.
3. Van jongeren in een IBO, Leerlingstatuut of zelfstandigenstatuut hebben we geen loongegevens. Zij worden in deze analyse niet weerhouden.
4. Het is belangrijk om op te merken dat we spreken over een opwaartse of neerwaartse mobiliteit m.b.t. de loonklasse, het gaat niet om een effectieve loonsverhoging of -verlaging. Iemand die van 81 euro bruto per dag naar 99 euro bruto per dag gaat wordt in deze analyse niet als 'loonmobiel' beschouwd, terwijl iemand die van 99 euro bruto per dag naar 101 euro bruto per dag gaat wel als 'loonmobiel' wordt beschouwd. Het gaat dus strictu sensu over overgangen tussen loonklassen. Toch laat deze analyse wel toe om enkele globale trends te onderkennen.

Bibliografie

- Bollens, J. & Heylen, V. 2009. *De Individuele Beroepsopleiding in de Onderneming. Vergelijking van het deelnameprofiel en de effectiviteit over de periode 2000-2008*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven. Hoger Instituut voor de Arbeid. Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- Booghmans, M., Herremans, W., Delmotte, J. & Sels, L. 2008. *Het meten van mobiliteit op de arbeidsmarkt*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven. Steunpunt Werk en Sociale Economie.
- Cockx, B. 2008. Is een kortstondige job voor jongeren zonder werkervaring een springplank naar een duurzame baan? *Over.Werk. Tijdschrift van het Steunpunt Werk en Sociale Economie*, 18 (3-4): 63-67.
- Göbel, C. & Verhofstadt, E. 2008. *Is temporary employment a stepping stone for unemployed school leavers?* Gent: Universiteit Gent.
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap. 2007. *Genderjaarboek 2007. MV United. Onderwijsmonitor*. Brussel.
- Stevens, E. 2009. *Jongeren in beeld. Een analyse op basis van EAK/LFS. Boordtabel Jongeren*. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven. Steunpunt Werk en Sociale Economie.